

УДК 81'25-051 І.Франко:82(100)

ІНШОМОВНИЙ ДИСКУРС ІВАНА ФРАНКА: СУЧАСНИЙ ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗРІЗ

Іван ТЕПЛИЙ

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра іноземних мов для гуманітарних факультетів,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000*

Висвітлено проблему сучасного прочитання іншомовного дискурсу Івана Франка: його перекладацького доробку, перекладознавчих, дотичних науково-критичних праць, реценції іншомовних творів, творів самого Івана Франка.

Розглянуто титанічний доробок І. Франка крізь призму перекладознавчої теорії полісистем, істотні риси якої письменник виявив задовго до її оформлення в теорію; концепції інтерпретації та лінгвокраїнознавчої концепції слова, засади яких сповідував упродовж своєї діяльності.

Такий підхід дав би змогу всеохопніше та вичерпніше дослідити велетенський іншомовний творчий доробок І. Франка у контексті світової наукової думки сучасності.

Ключові слова: іншомовний, полісистема, концепція, інтерпретація, лінгвокраїнознавство, інструментарій.

«Франко – універсальний геній, невичерпний атом, і заглиблення у його гігантську спадщину за допомогою *відточеного по-сучасному дослідницького інструментарію* (курсив мій. – І. Т.) неодмінно дасть коштовні перли» [16, с. 18]. Яр Славутич (Г. Жученко) ще 1967 року, працюючи на далекому американському континенті, виявив значущість багатогранної творчості Каменяра, його діяльності: «Саме Франко став різьбарем новітньої української нації. На щастя для України, його талант був багатограним. Кожну ділянку культурного життя збагатив письменник своїми творами. Поет, прозаїк, драматург, літературознавець, фольклорист, науковий дослідник, публіцист, партійно-громадський діяч, видавець, – у кожному з них залишив Франко свій великий і цінний вклад» [52, с. 172]. Важливо й інше: об'єднання українських земель в одну соборну державу було для поета крайньою потребою або «конечною необхідністю» (Яр Славутич). Дослідник подав три «вияви соборности Франка»: а) відповідна тематика художніх творів («Великі роковини», «Прийде час» та ін.); б) формування літературної мови, де «Галичина, вужча батьківщина поета, являла собою схрещення багатьох мовних впливів»; в) перекладацька діяльність, «велика працелюбність до перекладів» [52, с. 173–175].

Вражає «огром Франкового доробку» (В. Мелешко). Скажімо, у царині художньої літератури, як стверджує дослідниця, він залишив близько шести тисяч творів, з-поміж них десять романів і повістей; понад сто оповідань, новел, образків, нарисів, казок; одинадцять прижиттєвих збірок, півтисячі поезій поза збірками; понад двадцять оригінальних п'єс. Якщо, – підсумовує автор, – *все ним написане поділити на дні його життя, то одержимо колосальний результат: двадцять сторінок щодня* (курсив мій. – І. Т.) [31, с. 61].

Як важливу настанову сприймаємо слова Андрія Скоця: «Ясна річ, Франка тепер ми повинні досліджувати по-новому. Треба вивільнити його з полону псевдонаукових положень радянського літературознавства. Іван Франко – геніальний, отже, неоднозначний. Його творчість – неосяжний обшир з багатьма невідомими. Франка можна (і потрібно) читати по-різному, але у цьому різночитанні мусить бути наукова істина, правда, бо ці вивірені творчі засади – єдина запорука поступу у франкознавстві. Іван Франко вічний – і вічна наука про нього» [42, с. 247]. Концептуальні засади роботи викладено у низці праць автора, насамперед у статті під аналогічною назвою [45]. І попри те все, «багато ще існує таємниць, а в цілому про життя Івана Франка та про його творчість можна сказати так: його багато вчать, та мало знають, ще менше розуміють і шанують, тоді як без цієї постаті неможливо уявити, якою була б сучасна українська література і її співвідносна повноцінність у загальноєвропейському контексті» (Роман Горак) [13].

Теорія полісистем. У висвітленні питання взаємодії перекладної та оригінальної літератур важливе значення, як на мене, має розгляд теорії полісистем Ітамара Евен-Зогара (1955) [55, с. 192–197; 61, с. 121–125], хоча І. Франко ще за 44 роки до її появи стверджував, що «Добрі переклади важних і впливових творів чужих літератур у кожного культурного народу, починаючи від старинних римлян, належали до підвалин власного письменства» [49, т. 39, с. 7]. Суть цієї теорії в істотних рисах така: «Ітамар Евен-Зогар та Гідеон Турі висувають припущення, що літературні переклади – це факти цільової системи [...]. На думку цих теоретиків, література являє собою «полісистему» взаємозв'язаних форм та канонів, що складають «норми», які обмежують вибір та стратегію перекладача» [61, с. 123]. І. Евен-Зогар розглядав корпус перекладної літератури як самостійну систему, що перебуває у мінливих стосунках із власною літературою. Як оригінальна, так і перекладна література посідають свої місця у «системі» літератури і виконують відповідні «функції», – «новаторські» чи «консервативні». У літературних системах, що розвиваються, перекладові зазвичай належить «стимулятивна» роль у розвитку новаторських традицій власної літератури, тимчасом як у розвинених літературах переклад звичайно виконує консервативну функцію, зберігаючи традиції минулого, відкинуті передовим розвитком власного письменства [55, с. 193; 61, с. 123]. Наочно І. Франко продемонстрував ці важливі теоретичні положення: «Скільки скористали західноєвропейські народи, французи, німці, англійці та італійці, з перекладів творів грецької та римської старовини, се відомо кожному, хто лиш трохи займався літературною та культурною історією тих народів. Золотий вік польського національного письменства в XVI в., може, найярікше характеризується численними перекладами визначніших творів італійського письменства епохи Відродження. І у великоруським письменстві на початку нової доби його національного розвитку побіч імен Пушкіна, Гоголя та Лермонтова стоять імена Гнедича, що переклав «Іліаду», та Жуковського, що між іншими переклав також «Одіссею». Наше українсько-руське письменство в своїх перших початках князівської доби почалося і довго жило майже виключно перекладами з грецької мови. В новіших часах розвій сього письменства відбувався серед таких незвичайних і аномальних обставин, що між іншими паростями духової діяльності також штука перекладання з чужих мов не багато могла розвинути. Та все-таки на протязі століття свого розвою наше нове національне письменство, крім визначних творців, придбало собі також досить поважний ряд перекладачів, серед яких годиться назвати особливо Степана Руданського як перекладача «Іліади»; Петра Ніщинського як перекладача «Одіссеї»; Куліша як перекладача 13 драм Шекспіра; Володимира Самійленка як перекладача Мольєрового

«Тартюфа»; Михайла Старицького як перекладача сербських дум і пісень та численних інших творів із різних літератур та Павла Грабовського» [49, т. 39, с. 7–8]. Що більше, цю ідею І. Франко висловив раніше, 1883 року, у листі до Михайла Драгоманова: «Про план історії літератури я тепер мало що можу сказати, не маючи під рукою ніяких матеріалів. Беручи in generalibus [в цілому, узагальнено. – ред.], я думав би, що попереду подати б докладний [...] огляд людської творчості: пісень, казок [...]. *Зважте ще, що в текст повинні бути вплетені переклади найкращих творів або бодай характеристичні з них уступи*» [курсив мій. – І. Т.] [49, т. 48, с. 348]. Переклад щораз більше розглядається у контексті порівняльного літературознавства (що, врешті, засвідчує й багаторічний досвід вивчення іншомовного дискурсу І. Франка: неможливо втиснути його розмаїту діяльність у межі самого лише перекладознавства): «Увага сучасної компаративістики як «самостійної галузі пізнавальної рефлексії про літературу і культуру» (Е. Касперський) до вивчення перекладу в системі порівняльного літературознавства (Д. Дюрішин, Т. Херманс, П. Топер), передусім як суттєвого компонента літературної полісистеми (І. Івен-Зогар, Г. Турі) актуалізує вивчення вітчизняної перекладознавчої думки» [45; 47, с. 374]. Ще одним доказом того, що література для І. Франка – це й переклади, є стаття «Українсько-руська література і наука в 1899 році», у якій зокрема йдеться про видрук у дванадцяти книжках «Вісника» за 1899 рік праць 55 українсько-руських письменників та «переклади з 35 чужоземних авторів» [48, т. 54, с. 242].

Теорія інтерпретації. Для належно глибокої характеристики перекладацького доробку І. Франка потрібно взяти до уваги напрацювання в галузі теорії інтерпретації [11; 40; 21; 51; 59, с. 186–191]. Деякий досвід екстраполяції напрацювань у галузі класичних і сучасних концепцій гуманітаристики (Олександра Потебні, Клода Леві-Строса та ін.) в царині класичної філології (О. Потебня: природа міфічного мислення, міф про Едіпа в контексті структуралізму К. Леві-Строса та ін.) заслуговує на увагу й у цьому дослідженні [17, с. 98–131].

У вивченні інтерпретаційних моделей літературної герменевтики ХХ століття застосовують насамперед концепції Ганса-Георга Гадамера, викладені у праці «Істина і метод» (1960), Поля Рікера, задекларовані у дослідженнях «Конфлікт інтерпретацій» (1969), «Час і оповідь» (1983–1985), «Сам як інший» (1990), Г. Яусса «Естетичний досвід і літературна герменевтика» (1991), В. Ізера «Процес читання: феноменологічне наближення» (1972), та Едуарда Гірша «Цілі інтерпретації» (1976) [25, с. 29–30]. У первісному значенні термін «герменевтика» тлумачаться як «напрямок наукової діяльності, пов'язаний з дослідженням, поясненням, тлумаченням філологічних, а також філософських історичних і релігійних текстів» [29, с. 157]. Варто зазначити, що «сучасне філософське означення герменевтики зводиться до теорії інтерпретації, вчення про значення сенсу. Цей метод останнім часом поширений як у літературознавстві, так і в інших науках» [23, с. 30]. Зародившись у давньогрецькій філософії та філології, як мистецтво розуміння й тлумачення, герменевтика «відродилась» в епоху Фрідріха Шлейєрмахера (1768–1834) злиттям біблійної екзегези, класичної філології та юриспруденції. Його концепція, викладена у праці саме під такою назвою, висвітлювала герменевтику як розуміння чужої індивідуальності, осягнення духовного світу автора в акті його творчості. Завдання герменевтики – розуміти автора так само добре або навіть краще, ніж він розуміє себе. Інтуїцію автор розглядав як дивінацію, тобто недосяжний раціональному розумінню прояв внутрішньої сили, який забезпечує своєрідне емпатичне проникнення в роль автора, конгеніальну реконструкцію авторської інтенції та є своєрідним «провидінням», «передбаченням» правильного шляху до якомога точнішого

відтворення закладеного значення [58]. «Розуміння» та «інтерпретацію» Ф. Шлейєрмахер трактує як внутрішню духовну суть, активність самого життя [26, с. 18]. Цікавими є герменевтичні системи Вільгельма Дільтея, Едмунда Гуссерля, П'єра Абеляра, Е. Гірша [див., зокрема, 24, 25] та ін., однак принципово нову модель у герменевтиці розробив німецький філософ-екзистенціаліст Мартін Гайдеггер (1889–1976). Вважаючи герменевтику «здійсненням буття», він відмовився від психологізму й суб'єктивізму у теорії розуміння тексту. Реальність життєвого світу – це насамперед мовна реальність: не ми говоримо мовою, а мова «говорить нами». За М. Гайдеггером, мова створює людину, фіксує в собі всю культуру попередніх поколінь, визначає поведінку нині чинних людей і значною (навіть повною) мірою зумовлює їхнє майбутнє. Мова є «оселею буття», а буття «говорить» насамперед через поетів, слово яких завжди багатозначне і тлумачити його повинна герменевтика. Акт розуміння, на думку М. Гайдеггера, реалізується в межах «герменевтичного кола» (Ф. Шлейєрмахер): «ціле не можна зрозуміти, не розуміючи його частин, а розуміння частин передбачає, що ціле вже збагнуто» [7, с. 219; 23, с. 30]. Учень М. Гайдеггера Г.-Г. Гадамер у праці «Істина і метод» (1860) розглядав герменевтику як учення про буття в онтологічному плані: інтерпретація починається з попереднього розуміння, зумовленого культурною спадщиною, традицією. Воно підправляється та поглиблюється у процесі аналізу тексту і приводить до «злиття горизонтів» автора та інтерпретатора, зокрема, завдяки й особливій роботі мови. Його філософська герменевтика уважно ставиться до «мовного досвіду» світу, «фактичності мови», її «екстраординарної ролі» та «найбезпосереднішого ставлення» до буття. Мова – носій розуміння. Саме вона, а не особа-мовець, є суб'єктом мовлення. З іншого боку, ця теорія передбачає потребу цікавитися особистістю самого інтерпретатора і відтворювати культурний контекст епохи [23, с. 30–31].

Герменевтика Г.-Г. Гадамера стала однією з методологічних засад теорії рецептивної естетики, яка набула широкого застосування у 70-х роках ХХ століття (Ганс-Роберт Яусс та Вольфганг Ізер). Ця теорія доповнює герменевтику намаганням відновити конкретно-історичне сприйняття творів. За Г. Р. Яуссом, рецепція тексту, що перебігає в горизонті сподіваного, залежить від часового та просторового розуміння світу, а сам «горизонт», його структура та діалогічність у межах літературної герменевтики – це історичне обмеження і водночас умова можливості досвіду, які конституують кожне витворення сенсу в людських вчинках та первинному розумінні світу [18, с. 13]. Він ставить завдання поєднати горизонти минулого та теперішнього, щоби таким чином реалізувати в усій повноті герменевтичну тріаду «розуміння, тлумачення і застосування» [53, с. 280]. Саме на основі положень комунікативної естетики Г.-Р. Яусса Наталія Канівець зробила рецептивний аналіз перекладів Роберта Бернса українською мовою, у зіставленні з російською та польською [19, с. 32, 34].

Як інтерпретація поєднується з перекладом? «Розвиваючись як наука про інтерпретацію, герменевтика широко опрацьовує проблеми перекладу як сферу розуміння та трансляції художніх текстів» [27, с. 51]. Доцільно розрізняти аналіз двох рівнів художнього твору, а саме власне твору й тексту: твору як матеріального об'єкта і тексту як процесу. Рівень тексту подано через процес вироблення постійно мінливих змістів як входження індивідуального читацького сприйняття у множинне – це щораз динамічний простір твору. Текст виявляється через утвердження глибинного змісту [4, с. 199].

Властиво, у царині перекладознавства проблема розуміння посідає ключове місце, «бо, поєднавши аспекти розуміння та інтерпретації (відтак – мови, мислення та вираження) вона дає змогу глибше осягнути феномен художнього перекладу й перевести увагу дослідника

на ті його сторони, які раніше залишалися поза межами їхнього поля зору» [27, с. 57]. Марк Гольберг і Марія Щербак розпрацювали методику застосування герменевтичного кола для аналізу перекладів [12].

Коли заходить мова про інтерпретацію творів І. Франка, то усвідомлюємо, що «йдеться не просто про відірване від текстової конкретики абстрактне теоретизування, а передусім привідкриваються нинішнім дослідникам на ґрунті розширених і поглиблених культурологічних контекстів, достосування різноманітних проекцій до фактично незмінних текстів. Навколо них нагромадилося і продовжує нагромаджуватися чимало інших інтерпретацій, що вже постає конфлікт інтерпретацій, своєрідна їх надінтерпретація і треба долати герменевтичне коло в осягненні сенсу давно відомих [...] віршів» [14, с. 85–86]. Можна говорити вже про «герменевтичну парадигму гуманітарних наук» [38, с. 19–22]. Інтерпретація Франкового тексту вже, видається, має певну історію, зокрема у філософському аспекті «Слово і герменевтика тексту» [6, с. 85–115]. Є деякі напрацювання в царині художньої інтерпретації (концепт золота у великій епіці І. Франка) [30]. Герменевтику слушно вважають методологічною основою гуманітарного знання, включно з літературознавством, а тлумачать у сенсі розуміння як однієї з форм існування рефлексії. Автор використовує «герменевтичне коло» у прочитанні назви роману Ернеста Гемінґвея «Прощавай, зброє!» [32, с. 126].

Важливо було би розглянути й лінгвістичний аспект інтерпретації. Найкращі дані надає у розпорядженні дослідника когнітивна наука, яка інтегрує експериментальну психологію, лінгвістику та моделювання штучного інтелекту. Когнітивна наука конкретизує ті загальні уявлення про ментальні процеси, про облаштування мозку та роботу його окремих модулів, їхню взаємодію, природу сприйняття світу (Олена Кубрякова) [43, с. 14–16]. Проблема розуміння тексту, з цього погляду, – це проблема його інтерпретації, видобування сенсу, створення його внутрішньої репрезентації як нового тексту, що відображає зміст вихідного даного. Центральна проблема семантики синтаксису – з'ясувати, з чого складається значення (зміст) речення, як воно розуміється і «прочитується», як видобувається його зміст із готових мовних форм, що сприяє правильному розумінню речення, зокрема подоланню його можливої багатозначності [3], породжувальна граматики або, за словами О. Кубрякової, генеративно-когнітивний напрям Норама Хомського [43; с. 14–16]]. Зокрема, Ніна Арутюнова вирізняла чотири типи відношень, які беруть участь у логіко-синтаксичній організації речення: екзистенція, номінація, ідентифікація і предикація (характеризація), кожне з яких здатне стати комунікативним ядром речення і набути оформлення універсальним «предикатором» [3] – дієсловом *бути*, найбагатозначнішим із логічного погляду, та, додамо з власного дослідження, найчастотніше (після дієслова *to do*) вживаним із класу репрезентантів (питома вага 24 %, як і найуживанішого дієслова *to do*, частка іменного складеного присудка 23 %), куди належать і всі модальні дієслова, дієслово *to do* (головно в заперечній та питальній формах), приінфінітивний елемент *to* [44, с. 14–18]. Важливе положення Н. Хомського про те, що «поверхневі подібності можуть приховувати відмінності фундаментального характеру, які лежать в їхній основі» [54, с. 24]. Правильне розуміння залежить від того, які конкретні репрезентації зв'язують різні компоненти реального речення (слова, структурну схему речення) із загальною репрезентацією змісту всього речення. Вважається, що значення речення – це значення всіх слів, які входять до його складу, та відношення між ними. Однак на практиці все значно складніше (О. Кубрякова) [43, с. 27; 22]. Розуміння речення, на думку М. Бірвіша, відбувається на різних рівнях: фонетичному, синтаксичному та ін., а теорія керування та зв'язку – ця, за словами О. Кубрякової, остання версія генеративної

граматики – вирізняє чотири рівні репрезентації речення, як-от: фіксований набір тематичних ролей, синтаксична структура, логічна форма та фонетичне представлення. З іншого боку, не можна забувати про імпліцитну або приховану інформацію в тексті. Треба, отже, опанувати правила прихованої граматики: уміти визначати певні імпліцитні аргументи речення [43, с. 28]. Отже, центральна проблема когнітології – співвідношення структур знання і значення, головне ж – форм їхньої репрезентації у людській психіці. Репрезентації – ментальні об'єкти, наділені власним змістом. Звідси – репрезентативна функція мови та її одиниць, які систематично кодують відомості про світ. Розуміння речень, з огляду на це, пов'язане з видобуванням із пам'яті репрезентацій, які зберігаються там, і проведення маніпуляцій з ними (О. Кубрякова) [43, с. 29–30].

«Метафора, – слушно зазначив Б. Мінчин, – могутній стимул, який в багато разів скорочує шлях мислення до пізнання даного об'єкта» [33, с. 234]. Певна річ, не можна говорити про інтерпретацію без урахування її граматичного аспекту. З огляду на це варто взяти до уваги концептуальний аналіз як «один із прийомів реконструкції мовної картини світу, який полягає в аналізі метафоричної сполучуваності слів абстрактної семантики і виявляє “конкретний”, що “чуттєво сприймається”, образ, зіставлюваний у наївній картині світу з цим “абстрактним” поняттям» [41, с. 75]. Мовознавчий аналіз художнього тексту – важлива складова процесу інтерпретації [21].

Перспективними видаються дослідження в царині процедурної або комп'ютерної семантики: існує зв'язок між значенням мовних висловів та процедурами інтерпретації – операціями конструювання такого значення. Мета цієї когнітивної дисципліни – реконструкція динамічних аспектів розуміння мови. Її постулати: самі собою висловлювання не володіють значеннями, адже мовці надають їм глибоко особистісних інтерпретацій; мовці здатні класифікувати різні види мововжитку за різними категоріями; розуміння – це поступовий (покроковий), а не миттєвий процес; висування найправдоподібніших гіпотез при інтерпретації чужого мовлення в реченні свідчить про нестачу наявної інформації. Підпроцеси інтерпретації мовлення: переаналіз, що моделює виправлення помилкових інтерпретацій; уявлення інтерпретатора щодо значущості різних структур. Вичленовують елемент ситуації – сегмент видимого або озвучуваного тексту → проводять локальний (граматичний) аналіз → результат оцінюють з погляду глобального принципу → беруть до уваги й інші параметри → оцінка якостей майбутнього контексту аналізу. Емпірично істотними завданнями є: урахування реального часу сприйняття висловлювання; аналіз висловлювань на підставі припущень про властивості природної мови, своєрідного граматичного фону; реципієнти володіють зазвичай неповною інформацією на всіх рівнях граматики, особливо синтаксичному й семантичному; можливий переаналіз і паралельне пророблення альтернативних гіпотез; оскільки розуміння мовлення пов'язане із внутрішнім освоєнням того, що відбувається перед мисленим поглядом людини посегментно, в реальному контексті гіпотези формулюються тільки в межах наступного контексту, постає проблема про відношення сегментів поточного контексту до наступних. Мабуть, людина має локальні та глобальні принципи аналізу; на розумінні дається взнаки й постійна міжособистісна взаємодія мовця й реципієнта (В. Дем'янков) [43, с. 49–52]. У рамках теорії фреймів можливі такі види інтерпретації: метафізична (набір сутностей, що існують у світі, який описують; фрейм дає уявлення про те, який вид знань істотний для такого опису); евристична або імплементаційна (організація уявлень, що зберігаються в пам'яті та організація процесів опрацювання й логічного виведення), де фрейм – структура даних для подання стереотипних

ситуацій, ідея організації великих обсягів пам'яті. Це структура, яку ми зберігаємо у своїй пам'яті – мережа відношень, що її використовуємо в разі потреби для пристосування до дійсності внаслідок зміни деталей.

Еквівалентність як істотна перекладознавча категорія є аспектом еквівалентності як мовознавчого поняття у межах лінгвістичної концепції перекладу, однак ці відношення досить складні [1]. Йдеться про такі види лінгвістичної еквівалентності як внутрішньомовна (відношення включення або гіпо-гіперонімічні; перетину, коли між елементами А і Б існує хоча б одна спільна сема та ін.). Загальної теорії лінгвістичної еквівалентності не існує, проте окремі її види досліджували здавна, як-от: синонімія, *еквівалентність слів різних мов* [курсив мій. – І. Т.]. На кожному рівні еквівалентність має свої особливості: від фонетичного до синтаксичного, референційного, як-от: прономіналізація (з огляду на те, що всяке висловлювання відбиває позамовну дійсність). Синтаксична і дистрибутивна еквівалентність передбачає залежність вибору слова від структури і змісту тексту загалом. Зовсім не вивчено ситуативну еквівалентність як рівноцінність з будь-якого погляду: етичного, юридичного, тактовного тощо: *He thought I thought he thought I slept* (С. Patmore). Є внутрішньо- та міжривнева еквівалентність (цілі речення у функції слів, наприклад, *age-you-weedy-be-like-me advertisement*). У разі функціонування міжривневої еквівалентності йдеться про еквіваленти слів, які вносяться в мовлення у готовому вигляді, скажімо звертання як вигуки, наприклад: *Ann, Ann! / Come quick as you can! / There's a fish that talks / In the frying pan / Out of the fat / As clear as glass / He put up his mouth, / And moaned «Alas!»* (W. de la Mare). Врешті, можлива ще й міжмовна еквівалентність слова, тобто його еквівалентність у перекладі іншою мовою. Градацію цих подібностей і відмінностей докладно вивчають у теорії перекладу. Загалом же проблема еквівалентності має велике значення для розвитку поезії і теорії тексту [1, с. 14–18].

Отже, лінгвістичний аспект інтерпретації вивчено досить повно. Його не можна ігнорувати у процесі контрастивного, типологічного, перекладознавчого чи навіть порівняльно-літературознавчого аналізу. Він з необхідністю доповнює літературознавчий, будучи істотною частиною комплексного аналізу.

Важливою рисою інтерпретації є мозаїчність тексту (ремінісценції, алюзії, цілі інтертексти) [2, с. 54]. Звідси – проблема зв'язку інтерпретації та інтертекстуальності. Чи не найкраще висвітлено цей зв'язок у працях Ірини Гюббенет. Дослідниця вирізняла низку категорій, потрібних для повного розуміння тексту, насамперед творів англійської літератури, як-от: реалії, цитати, алюзії, асоціативний тезаурус (фонові знання) [15, с. 11–12].

Лінгвокраїнознавча теорія слова (Євген Верещагін, Віталій Костомаров). Перекладач, працюючи з чужомовним текстом, хоча б інтуїтивно відчуває, що, відтворюючи його рідною мовою, мало самих лише знань мови, її граматичного ладу та лексичного складу, тонкого відчуття слова. Це, мабуть, необхідна, але аж ніяк не достатня умова успішного перекладу. Таку потребу відчував сам І. Франко, маючи на оці німецькомовного чи польськомовного читача (див. переклади І. Франка польською та німецькою мовами). Тут, за його словами, і техніка вірша, і, кажучи по-теперішньому, конотативне значення слова, а також знання традицій культури-сприймача. Усе це розуміє навіть і без слів кожний досвідчений перекладач. Не оминув цієї проблематики, якій чимало уваги приділив І. Франко, й його сучасник Єфимій Карський (1861–1931), висловивши думку, що відмінною особливістю кожного народу є його мова. Вивчити її – означає глибоко пізнати культуру, побут, звичай і традиції цього народу [5, с. 3].

Однак лише в 60–70-х роках минулого сторіччя російські вчені Є. Верещагін та В. Костомаров, викладаючи російську мову студентам різних націй і народностей світу, на підставі багатого досвіду, сформулювали лінгвокраїнознавчу теорію слова [56, с. 7–9]. Предтечею цієї теорії була, ймовірно, теорія мовної компетенції, яка виникла у середині 30-х років XX століття і за якою мову трактують як похідне від національної культури (Н. Трошина) [43, с. 129].

Суть теорії полягає в тому, що мова має суспільну природу і ця природа реалізується у низці функцій: комунікативній, кумулятивній (нагромаджувальній) та директивній (впливовій). По-друге, процес викладання мови – це водночас процес акультурації студента-іноземця або носія іншої культури. По-третє, цей процес передбачає формування позитивної настанови щодо країни, мову і культуру якої вивчаємо. По-четверте, тут важливий принцип цілісності та гомогенності мовного навчального процесу: краєзнавча інформація підлягає вичленовуванню з природних форм мови та навчальних текстів і не повинна привноситися штучно. По-п'яте, лінгвокраїнознавчий аспект викладання. Номінативні одиниці мови розглядають як носії та джерела національно-культурної інформації, а в реляційних одиницях слова виступають як сховища знань.

В основі теорії лежить так звана континічна концепція слова. Йдеться про концепцію слова як сховища знань. Слово має лексичний фон, семантичні долі і ця концепція здатна пояснити семантику похідних слів, що виникають як за допомогою морфемних засобів деривації, так і завдяки процесові метафоризації [7, с. 300]. Лінгвокраїнознавча теорія слова ґрунтується на вченні Гумбольдта–Потебні. Головною належить ймовірно вважати концепцію цілісності мови, яка знайшла своє завершення у концепції «внутрішньої форми мови», що її увів В. Гумбольдт у своїй підсумковій теоретичній праці. За цією концепцією, кожний, навіть найдрібніший мовний елемент не може виникнути без єдиного принципу форми, який пронизує всі розділи мови («...частковості повинні входити в поняття форми мов не як ізольовані факти, а завжди – лише остільки, оскільки в них розкривається єдиний спосіб утворення мови» [Цит. за: 39, с. 8].

Зокрема, О. Потебня вважав, якщо зовнішня форма слова або лексема і план змісту слова (його семантика) не пов'язані один з одним жорсткими відношеннями, то семантика слова, на відміну від лексеми, може бути не тільки соціальною, а й індивідуальною. Тут же, неодноразово покликаючись на В. Гумбольдта, він писав, що «ніхто не розуміє слова саме так, як інший... Всяке розуміння є разом нерозуміння, всяка згода в думках разом і незгода» [35, с. 61]. У слові ми розрізняємо *зовнішню форму*, тобто членороздільний звук, *зміст*, що об'єктивується через звук, і *внутрішню форму*, або найближче етимологічне значення слова, той спосіб, яким виражається зміст [37, с. 45]. Слово у мовленні щоразу відповідає одному актові думки, а не кільком, тобто кожного разу, коли вимовляється і розуміється, має не більше одного значення [36, с. 72–73]. Найближче, або формальне, значення слів, разом з уявленням, уможливує те, що мовець і слухач розуміють один одного. Річ у тім, що їхні чуттєві сприйняття різні внаслідок відмінностей органів чуття, які обмежуються лише родовою подібністю між людьми. Іншими словами, найближче значення слова *народне*, тим часом як далі, відрізняючись у кожного за якістю і кількістю елементів, – особисте. Із особистого розуміння виникає вища об'єктивність думки, наукова, але не інакше, як завдяки народному розумінню, тобто мови й засобів, створення яких зумовлене існуванням мови. Звідси, на думку вченого, галузь мовознавства – народно-суб'єктивна [34, с. 76].

На основі засад історичного мовознавства, розгляду історії мислення у зв'язку з розвитком мови, О. Потебня дійшов висновку, що елементи мови є актами думки, в яких

звукова форма вказує на значення. Роль мови у психічній діяльності він вбачав у тому, що уявлення про зміст звукового сигналу, або аперцепція в слові, є головною передумовою самосвідомості. Розмежування у слові *зовнішньої форми* (членороздільного звуку), *змісту*, об'єктивованого за його допомогою, та *внутрішньої форми* (курсив мій. – І. Т.) слова як його найближчого етимологічного значення і способу передання змісту дало О. Потебні підставу для пояснення не тільки природи слова, а й структури художнього твору та мистецтва загалом.

Лінгвокраїнознавча тематика посідає досить вагоме місце у працях І. Франка. Тут важливо наголосити, що цей принцип І. Франко систематично втілював у відповідних перекладознавчих дослідженнях чи рецензуванні перекладів, а то й у передмовах чи післямовах до них. Скажімо, у післямові до поеми Олександра Пушкіна «Русалка» І. Франко пише: «Не можна сказати, аби Пушкінова проба поетичного зображення української природи та українського простолюддя була зовсім удачна. Його мельник нагадує більше великоруського колдуна, ніж українського мельника, та й у зображенні його дочки бачимо більше інтелігентну росіянку, ніж українську дівчину. Так само свobodно та мало відповідно до української дійсності змальований у Пушкіна князь, а особливо ті дарунки, які він на прощання дає уведений ним дочці мельника. В російському оригіналі сей уступ іще більше разить неточністю побутових подробиць, бо князь надіває сільській дівчині на голову і «пов'язку», очевидно, металеву діадему, насажену дорогими камінцями, та дає їй на шию перлове ожерелля, якого ніяка українська дівчина не стала би носити. Так само мішок із червінцями, який дає князь, для мельника, нагадує радше той шаблонний мішок із червінцями, який у давніх іспанських та французьких драмах дають багаті рицарі та барони своїм слугам або бідним прошакам, ніж звичайні дарунки, які українські пани давали своїм підданам» [49, т. 11, с. 286]. Незважаючи, однак, на таку масу неточностей лінгвокраїнознавчого плану, все ж «Пушкінова драматична проба має високу літературну вартість уже хоч би через те, що вона справді драматична й малює деякі трагічні моменти людського життя з великою художньою силою» [49, т. 11, с. 286]. Важливо наголосити, що «у поетичному – отже, загалом у художньому – творі є ті ж самі стихії, що й у слові: зміст (або ідея), який відповідає чуттєвому образу або розвинутому з нього поняттю; *внутрішня форма*, *образ*, який вказує на цей зміст, який відповідає уявленню (яке також має значення тільки як символ, натяк на відому сукупність чуттєвих сприйнять, або на поняття), і, нарешті, *зовнішня форма*, в якій об'єктивується художній образ. Різниця між зовнішньою формою слова (звуком) і поетичним твором та, що в останньому як прояві складнішої душевної діяльності зовнішня форма більш перейнята думкою» [35, с. 47].

Правдивому описові лінгвокраїнознавчого плану І. Франко надавав великого значення, про що вже йшлося неодноразово (див. «<Післямова> [до перекладу драми «Русалка» О. Пушкіна]). У рецензії на чеське видання творів Т. Шевченка є, зокрема, й такий коментар: «Передано оригінал дуже слабо. Družky dají kvítý – нічого такого Шевченко не каже, бо на Україні нема звичаю, щоби помершій дівчині дружки давали квіти. У Шевченка читаємо тільки: А д р у ж к и з а п л а ч у т ь» (розрядка Франкова. – І. Т.). У зв'язку з цим автор згадав «прекрасний, мелодійний і вірний переклад балади “Тополя” sl. Єсенської» [49, т. 29, с. 505]. Рецензент неодноразово підкреслює, що основою Шевченкової поезії є «простота і натуральність» [49, т. 29, с. 506], чого, на жаль, часто не відтворюють перекладачі, надто Йіржі Коларж [49, т. 29, с. 500, 502–504, 507 та ін.].

Рецензуючи французьке видання брошури Романа Сембратовича «Царизм та Україна» (Le Tsarisme et l'Ukraine par Romain Sembratovytch, avec préface de Bjornstjerne Bjornson,

Париж, 1907), І. Франко писав: «Отся брошура, опублікована уперве на німецькій мові, 1905 р. п. з. *Zarentum im Kampfe mit der Zivilisation* [Царизм у боротьбі з цивілізацією. – І. Т.]» виходить тепер навіть з передмовою голосного норвежського письменника, як муштарда по обіді. Французьке видане брошури дуже гарне. А його вартість підносить гарна етнографічна карта України [...]. Передмова Бернзона (Б. Бйорнсона. – І. Т.) робить сумне вражіння: не вважаючи на своє паролітне зацікавлення Україною голосний письменник не знає про неї нічого інічно конкретного крім того, що є якась Україна, «la grande et invincible nation des Ruthènes» (велика й непереможна нація русинів (читай українців). – І. Т.), що вона числить 30 мільонів народу і терпить утиски від Росіян і Поляків. А не багато ліпше була підготована й уся та анкета європейських знаменитостей, яку пок. Сембратович запросив був до делікатної роботи – сказати свою думку про справу, якої вони не знали й не розуміли» [50, с. 372–373]. У літературному додатку до газети «*Kurjer Lwowski*» («*Tydzień*», 1900, ч. 12) надруковано переклад оповідання Тимотея Бордуляка: «*Daj Boże zdrowja Krowie*» – зі збірки «Зміни» [49, т. 32, с. 47]. Перекладач, за словами І. Франка, ставить нашого письменника (В. Стефаніка. – І. Т.) дуже високо: «Жаль тільки, – пише, підсумовуючи автор, – що сам він у тій характеристиці, особливо в її початку, де говорить про саме життя, змальоване Стефаніком, замість дійсної характеристики дає в'язку фраз, котрі не тільки не говорять нічого конкретного, але ще до того *про життя і психологію нашого народу* (курсив мій. – І. Т.) дають найфальшивіше поняття» [49, т. 32, с. 47–48]. Про цей аспект дослідження йдеться у низці інших праць І. Франка, як-от: «Із болгарських пісень народних» [49, т. 10, с. 73–85], «Із німецьких народних пісень» [49, т. 10, с. 397–414], «Новий сербський місячник «Стража» [49, т. 26, с. 94–95], «Післямова» [до перекладу драми «Бенкет у часі чуми» О. Пушкіна [49, т. 11, с. 264], «Рецензія на чеські переклади творів Тараса Шевченка» [49, т. 29, с. 492–544], «Післямова» [до перекладу драми «Русалка» О. Пушкіна] [49, т. 11, с. 286], «Шевченко в німецькім одязі» [49, т. 35, с. 189–196.], «Шевченко по-німецьки» [49, т. 38, с. 525–530], «Auswahl aus den Volksliedern der Kleinarussen» (тобто «Вибір із народних пісень малоросів». – І. Т.) [49, т. 10, с. 119–132], «Данте Аліг'єрі. Характеристика середніх віків. Життя поета і вибір із його поезії» [49, т. 12, с. 7–231], «*Słowo o rólku Igora*», *przełożył Bohdan Łepki. Kraków. Nakładem autora, 1905.* [Рец.] [48, т. 54, с. 646–656] та ін. Отже, лінгвокраїнознавча теорія слова сприяє повноцінному перекладові, «з культури в культуру», що зримо проглядаємо вже в працях І. Франка.

Зріз трьох зазначених теорій засвідчує, що вони, надто ж теорія інтерпретації, дають змогу глибше проникнути в іншомовний дискурс І. Франка, пояснити його на рівні сучасного прочитання. Мовознавчий ракурс інтерпретації дискурсу спирається на вагомий напрацювання як у царині традиційної, так і (ще більшою мірою) когнітивної лінгвістики, зокрема теорії фреймів, пропозицій, а також породжувальної граматики. Все це сприяє обґрунтуванню лінгвокультурознавчого підходу, так потрібного для випрацювання процедури глибшого проникнення в іншомовний текст, чому сприяє поглиблене вивчення явища еквівалентності. Ба більше, І. Франко чи не перший збагнув суть теорії полісистем та лінгвокраїнознавчої концепції слова і сам широко використовував їх у своїй науковій, зокрема перекладацькій діяльності. Так й оцінив його титанічну діяльність, насамперед перекладацьку, у розбудові українсько-німецьких взаємин як «посередника між українцями та німцями» Ебергард Райснер – і на таку ж високу оцінку заслуговує І. Франко стосовно всіх інших національно-літературних дискурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Арнольд И.* Эквивалентность как лингвистическое понятие / Ирина Арнольд // Иностранные языки в школе: методический журнал Министерства просвещения РСФСР. – №1. – 1976. – С. 11–18.
2. *Арнольд И. В.* Проблемы интерпретации / И. В. Арнольд // Вестник СПб ун-та. – 1992. – С. 53–61. – (Сер. 2; вып. 4).
3. *Арутюнова Н.* Предложение и его смысл. Логико-семантические проблемы / Нина Арутюнова. – М.: Книжный дом ЛИБРОКОМ, 2009. – 384 с. – (Лингвистическое Наследие XX века).
4. *Балакірова С.* Методологічні стратегії «текстового аналізу» Р. Барта і проблеми сучасної музичної естетики / Світлана Балакірова // Мультиверсум: філософський альманах: збірник наукових праць / гол. ред. В. В. Лях. – Вип. 82. – К., 2009. – С. 198–210.
5. *Белая А.* Карский Е. Ф. – исследователь славянских языков / Алла Белая // Література та культура Полісся. Вип. 29. Регіональна історія та культура в українському і східноєвропейському контексті / відп. ред. ред. і упоряд. Г. В. Самойленко. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2005. – С. 3–5.
6. *Біленко Т. І.* Феномен слова в українських реаліях (Філософський аспект): монографія / Тетяна Біленко. – К.: Знання України, 2003. – 432 с.
7. *Верещагин Е.* Лингвострановедческая теория слова / Евгений Верещагин, Виталий Костомаров. – М.: Русский язык, 1980. – 320 с.
8. *Верещагин Е. М.* Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Русский язык, 1983. – 269 с. – (Библиотека преподавателя русского языка как иностранного).
9. *Верещагин Е. М.* Язык и культура. Три лингвострановедческие концепции лексического фона, речеповеденческих тактик и сапъентемы / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М.: Индрик, 2005. – 1040 с.
10. *Гадамер Х.-Г.* Истина и метод: Основы философской герменевтики / Ханс-Георг Гадамер.; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова; пер. с нем. – М.: Прогресс, 1988. – 704 с.
11. *Герменевтика: история и современность.* – М.: Мысль, 1985 – 304 с.
12. *Гольберг М.* Переклад: діалог – інтерпретація – творчість / Марк Гольберг, Марія Щербак // Питання літературознавства: науковий зб. – Чернівці: Рута, 2007. – Вип. 73. Присвячений 60-річчю наукової діяльності проф. А. Р. Волкова. – С. 146–158.
13. *Гордасевич Б.* Відомий і невідомий Іван Франко / Богдан Гордасевич // Літературна Україна. – №33 (5026) – 11 вересня 2003 року. – С. 2.
14. *Гром'як Р.* Ліризм Івана Франка у проекції тексту «Знайомим і незнайомим» (До онтології та інтерпретації одного циклу) / Роман Гром'як // Франкознавчі студії. – Вип. 4 / Є. Пшеничний, Л. Винар, В. Винницький та ін. – Дрогобич: Коло, 2007. – С. 84–93.
15. *Гюббенет И.* К проблеме понимания литературно-художественного текста (на английском материале) / Ирина Гюббенет. – М.: МГУ, 1981. – 112 с.
16. *Денисюк І.* Франкознавство: здобутки, втрати, перспективи / Іван Денисюк // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: матеріали Міжнар. конф., присв. 140-річчю від дня нар. Івана Франка (Львів, 25–27 вересня 1996 р.). – Львів: Світ, 1998. – С. 12–18.
17. *Зелінська Л.* Антична література (Давньогрецька і давньоримська): комплекси лекцій, наукові матеріали з коментарями, плани практичних занять: навч. посіб. для студ. I курсу ф-ту романо-германських мов / Лідія Зелінська. – Острог, 2011. – 232 с.
18. *Зубрицька М.* Передмова / Марія Зубрицька // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття / за ред. М.Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – С. 9–21.
19. *Канівець Н.* Рецептна бернсіана Івана Франка та його російських і польського побратимів / Наталія Канівець // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: зб. наук. праць ф-ту лінгвістики Гуманітарного ін-ту Нац. авіац. ун-ту. – К.: ІВЦ Держкомстату України. – 2006. – Вип. 13. – С. 30–38.
20. *Квіт С.* Основи герменевтики: навч. посібник / Сергій Квіт. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2003. – 192 с.
21. *Котович В.* Лінгвістичний аналіз художнього тексту: посібник / Віра Котович. – Дрогобич: Посвіт, 2007. – 188 с.

22. Краткий словарь когнитивных терминов / сост. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. – М. : Моск. гос. ун-т, 1996. – 248 с.
23. Кудінова О. І. Інтерпретаційні моделі сучасної літературної герменевтики / О. Кудінова // Наук. вісник Ізмаїл. держ. гуманітар. ун-ту. – Ізмаїл, 2003. – С. 29–35. – (Філол. науки. Спецвипуск ; вип. 15).
24. Лановик З. Герменевтична концепція П'єра Абеляра (філологічний аспект) / Зоряна Лановик // Питання літературознавства : наук. зб. – Вип. 11(68). – Чернівці : Рута, 2004. – С. 3–9.
25. Лановик З. Б. Герменевтична концепція Е. Д. Гірша і термінологічні аспекти новітнього літературознавства / З. Б. Лановик // Терміносистеми сучасного літературознавства: Досвід, розробки і проблеми : науковий семінар / за ред. Романа Гром'яка. – Тернопіль : РВВ ТНПУ, 2006. – С. 182–199.
26. Лановик М. Б. Можливості інтуїтивного підходу до художнього перекладу: теоретико-літературні аспекти / Мар'яна Лановик // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. – 2005. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2005. – С. 17–24. – (Серія «Літературознавство» ; вип. 3(43) ; Ч. 2).
27. Лановик М. Б. Перекладознавчі пошуки в розвитку герменевтичної думки ХІХ ст. / М. Б. Лановик // Біблія і культура : зб. наук. статей / за ред. А. Є. Нямцу. – Чернівці : Рута, 2005. – Вип. 7. – С. 51–57.
28. Лановик М. Б. Теорія відносності й термінологія точних наук у новітньому літературознавстві: перекладознавча проєкція / М. Б. Лановик // Терміносистеми сучасного літературознавства: досвід розробки і проблеми : наук. семінар / за ред. Романа Гром'яка. – Тернопіль : Ред.-видавнич. відділ ТНПУ, 2006. – С. 42–56.
29. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
30. Матвєєва Т. Концепт золота у великій епіці І. Франка: до проблеми художньої інтерпретації / Тетяна Матвєєва // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2005. – С. 203–212. – (Серія філологія ; вип. 44 ; № 659).
31. Мелешко В. Автобіографічна основа поезії Івана Франка / Віра Мелешко // Рідний край: Науковий публіцистичний художньо-літературний альманах / голов. ред. В. Пашенко. – Полтава, 2007. – №1(16). – С. 61–64.
32. Михайленко В. Сучасні вектори герменевтичного аналізу / Валерій Михайленко // Питання літературознавства : наук. зб. – Чернівці : Рута, 2006. – Вип. 72. – С. 126–132.
33. Мінчин Б. Франко і Салтиков-Шедрін / Борис Мінчин // Творчість Івана Франка : зб. статей / відп. ред. Є. П. Кирилюк. – К. : Вид-во АН УРСР, 1956. – С. 214–276.
34. Потебня А. Из записок по русской грамматике : в 4 т. Т. 1–2 / Александр Потебня. – М. : Учпедгиз, 1958. – 536 с.
35. Потебня О. Думка й мова / Олександр Потебня // Естетика і поетика слова : збірник / Олександр Потебня ; упоряд., вступ. ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної ; перекл. з рос. – К. : Мистецтво, 1985. – С. 32–72. – (Пам'ятки естетичної думки).
36. Потебня О. Из записок з російської граматики / Олександр Потебня // Естетика і поетика слова : збірник / Олександр Потебня ; упоряд., вступ. ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної ; перекл. з рос. – К. : Мистецтво, 1985. – С. 72–76. – (Пам'ятки естетичної думки).
37. Потебня А. А. Теоретическая поэтика / А. А. Потебня ; [сост., авт. вступ. ст. и коммент. А. Б. Муратов]. – М. : Высш. школа, 1990. – 344 с.
38. Починок І. Герменевтична парадигма гуманітарних наук / Ірина Починок // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – С. 19–22. – (Філософія ; вип. 462–463).
39. Рамишвили Г. Вильгельм фон Гумбольдт – основоположник теоретического языкознания / Георгий Рамишвили // Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон. Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1984. – С. 5–33.
40. Рікер П. Конфлікт інтерпретацій / Поль Рікер // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття / за ред. М. Зубрицької. – Львів : Літопис, 1996. – С. 227–242.
41. Скаб М. Граматичні засоби вираження концепту / Марія Скаб // Лінгвістичні студії : зб. наук. праць. – Донецьк : Дон НУ, 2007. – Вип. 15. – С. 75–81.

42. Скоць А. Поєми Івана Франка : монографія / Андрій Скоць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – 253 с.
43. Структуры представления знаний в языке : сборник научно-аналитических обзоров. – М. : ИНИОН РАН, 1994. – 160 с.
44. Теплий І. Дієслівна репрезентація в англійській мові (діахронічний та прагматичний аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. 10.02.04: Германські мови / Іван Теплий. – К. : КДУ ім.Тараса Шевченка, 1992. – 21 с.
45. Теплий І. Іншомовний дискурс Івана Франка: концептуальні засади / Іван Теплий // Вісник Львівського університету. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка. – 2011. – С. 271–288. – (Серія філологічна. Франкознавство ; вип. 55).
46. Тетеріна О. До проблеми становлення українського художнього перекладу Ольга Тетеріна // Молода нація : альманах. – К. : Вид-во «Смолоскип», 1996. – № 4. – С. 299–311.
47. Тетеріна О. Художній переклад як проблема українського порівняльного літературознавства XIX – початку XX століття / Ольга Тетеріна // Національні варіанти літературної компаративістики / Національна академія наук України; Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка; Д. С. Наливайко, Т. Н. Денисова, О. В. Дубініна та ін. [Електронний ресурс]. – К. : Видавничий дім «Стилос», 2009. – С. 374–386. – Режим доступу: www.geelc.net/.../national_versions_of_the_comparative_literature...
48. Франко І. Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах / Іван Франко – К. : Наукова думка, 2010. – Т. 54. – 1216 с.
49. Франко І. Зібрання творів : у 50 томах / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1976–1986.
50. Франко І. [Рец.] Le Tsarisme et l'Ukraine par Romain Sembratovytch, avec préface de Bjornstjerne Bjornson. Париж 1907, велика 8-ка, стор. II+55 / Іван Франко // Літературно-науковий вістник. Т. XXXVII. – Річник X. Січень–март 1907. – С. 372–373.
51. Ярошевець В. Виміри філософії П. Рікера: феноменологічна герменевтика (мотив і «проект» дії) / Володимир Ярошевець // Філософські проблеми гуманітарних наук / відп. ред. Л. В. Губерський. – К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004. – №3. – С. 21–29.
52. Яр Славутич. Сборницькі ідеї Івана Франка / Яр Славутич // Записки НТШ : збірник доповідей для відзначення 110-річчя народин і 50-річчя смерти Івана Франка. – Нью Йорк ; Париж ; Торонто, 1967. – Т. CLXXXII. – Ч. 1. – С. 171–177.
53. Яусс Г. П. Естетичний досвід і літературна герменевтика / Ганс Роберт Яусс // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки XX століття / за ред. М. Зубрицької. – Львів : Літопис, 1996. – С. 278–307.
54. Chomsky N. Aspects of the Theory of Syntax / Noam Chomsky. – Cambridge (Mass.): The M.I.T. Press, 1972. – 251 pp.
55. Even-Zohar I. The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem / Itamar Even-Zohar // The Translation Studies Reader. Edited by Lawrence Venuti. Advisory Editor : Mona Baker. – London and New York : Routledge, 2000. – P. 192–197.
56. Kostomarov V. G. Linguocultural Studies and the Linguocultural Dictionary / Vitaly Kostomarov, Evgeny Vereščagin // The Slavic and East European Journal. – Vol. 19, No. 1. Special Issue: Soviet-American Russian Language Contributions (Spring, 1975). – P. 40–48.
57. Reissner E. Mittler zwischen Slawen und Deutschen / Eberhard Reissner // Ukrainische Literatur in der Kritik der Deutschen Demokratischen Republik = Українська література у критиці Німецької демократичної республіки : хрестоматія для гуманітарних факультетів вищих учбових закладів / упорядкув., вступ. ст. та примітки М. І. Дармограя. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1969. – С. 87–90.
58. Schleiermacher F. D. E. Hermeneutik / Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher. – Heidelberg, 1959. – 175 S.
59. Steiner G. The Hermeneutic Motion / George Steiner // The Translation Studies Reader. Edited by Lawrence Venuti. Advisory Editor: Mona Baker. – London and New York : Routledge, 2000. – P. 186–191.
60. Toury G. The Nature and Role of Norms in Translation / Gideon Toury // The Translation Studies Reader. Edited by Lawrence Venuti. Advisory Editor: Mona Baker. – London and New York : Routledge, 2000. – P. 198–211.
61. 1960s-1970s [Introduction] // The Translation Studies Reader. Ed. by Lawrence Venuti. Advisory Editor: Mona Baker. – London and New York : Routledge, 2000. – P. 121–125.

*Стаття надійшла до редакції 20.10.2014
Прийнята до друку 27.10.2014*

THE FOREIGN-LANGUAGE DISCOURSE OF IVAN FRANKO: PRESENT-DAY THEORETICAL SECTION

Ivan TEPLYIY

*Ivan Franko National University of Lviv,
Foreign Languages Department for Humanities,
1, Universytets'ka Str., Lviv, Ukraine, 79000*

The research aims at covering the issue of present-day interpretation of Ivan Franko's foreign-language discourse, viz. his oeuvre as translator; translation studies, relevant scholarly papers, his own reception of foreign-language works, those of his own. It is suggested that the analysis of his titanic legacy be made in the light of the Polysystem Theory (field of Translation Studies) whose essential features he had revealed long before it was conceptualized as theory; Interpretation Theory in so wide a use today, and Linguocultural Studies whose essentials he professed in the course of the activity.

The section of the above-mentioned theories shows that they, particularly that of interpretation, make it possible to more profoundly penetrate into the foreign-language discourse of Ivan Franko, explain it in terms of present-day reading. The linguistic aspect of the discourse interpretation rests on the solid groundwork both in traditional and (to a larger still extent) Cognitive Linguistics, frames theory, propositions theory, as well as generative grammar. All this contributes to motivating the linguo-cultural approach, so badly needed for developing a more profound foreign-text penetration procedure, which, in particular, is favoured by an in-depth study of the equivalence theory. Moreover, I. Franko was the first, perhaps, to have grasped the significance of the Polysystem Theory, Linguocultural Conception of the Word and, personally, made wide use of them in his scholarly, in particular, translating activity. E. Reissner, on his part, appreciated his titanic activity, first of all, that of a translator, in the build-up of Ukrainian-German relations, as «intermediary between Ukrainians and Germans» – and I. Franko is worthy of esteem, as much high, as far as all the other national-literary discourses are concerned.

«Ivan Franko, to quote from Ivan Denysiuk, is a universal genius, inexhaustible atom, and the immersion into his gigantic legacy with the help of chiseled in the present way research tools will necessarily yield precious pearls». Research on I. Franko should be made in a new way. He should be released, according to A. Skots, from the captivity of pseudoscientific theses of Soviet literary studies. His oeuvre is a boundless expanse in many unknowns. One can and should read I. Franko in a multiple way, yet there must be an academic truth in this heterogeneous reading for these adjusted creative principles present the only guarantee of progress in Ivan Franko Studies.

Keywords: foreign-language, polysystem, concept, interpretation, linguocultural studies, system of tools.